

ДІЯЛЬНІСТЬ ОЛЬГИ БАСАРАБ У «СОЮЗІ УКРАЇНОК»

Музика Анастасія,
 здобувачка вищої освіти першого рівня
 історичного факультету
 Тернопільського національного
 педагогічного університету
 імені Володимира Гнатюка
 e-mail:nastamuzikab@gmail.com

Науковий керівник: **Баран Богдан**,
 асистент кафедри історії України,
 археології та спеціальних галузей історичних наук
 Тернопільського національного педагогічного
 університету імені Володимира Гнатюка

У період національно-визвольних змагань українського народу першої половини ХХ ст., вагомим чинником формування національної свідомості став український жіночий рух. Зазнаючи як внутрішнього, так і зовнішнього впливу, українському жіночому руху таки вдалось зберегти свою національну ідентичність. Цей період виховав чисельну кількість сильних жінок, які розуміли важливість створення Соборної Української Держави. Однією з яскравих прикладів таких людей є Ольга Левицька-Басараб, яка гідно боролась, на рівні з чоловіками, за незалежність української нації.

Вона виступала за становлення українського жіноцтва як рушія змін, шляхом піднесення рівня освіченості і самосвідомості.

Ольга Басараб реалізувала свої амбіції у різних громадських організаціях, зокрема у найбільш чисельній, на той час організації у Східній Галичині – «Союзі Українок», зробивши значний внесок у діяльність і розвиток організації.

Метою діяльності «Союзу українок» було піднесення рівня освіченості та культури української жінки, заохочення її до самоосвіти, ініціативності, громадської роботи, змагання за рівноправність і самостійність жіноцтва, здобуття незалежності для жіночих організацій, возвеличення імені матері, її ролі в тодішньому суспільстві [2, с. 42].

Як зазначає кандидат історичних наук Бежук Ольга Миколаївна, в своїй кандидатській дисертації: «Окрім того, вперше в Галичині союзянки робили спробу порушити питання повного і дійсного рівноправ'я українок у Польщі. І хоча ніколи рівноправність не була ціллю українського жіночого руху, а радше передумовою, «СУ» у Львові став осередком активізації жіночих сил та утвердження їх поглядів на фемінізм» [1, с. 101].

У післявоєнний період сформувався кардинально інший образ жінки, жінки яка стала творцем власного майбутнього, яка могла чинити вплив на суспільно-політичні процеси у країні.

Ольга Левицька-Басараб, маючи значний досвід у жіночих громадських організаціях, таких як «Жіноча громада» та «Український жіночий комітет допомоги пораненим українським жовнірам», у грудні 1923 р. приєдналася до «Союзу українок». 9 грудня на засіданні Загальних Зборів обрали упавру організації, до якої увійшла і Ольга Басараб, на посаду касира [4, арк. 6]. Членство її було досить коротким, до лютого 1924 р., адже саме тоді її арештувала польська поліція, звинувативши у шпигунстві, однак її економічні знання і досвід у інших громадських організаціях зробив діяльність товариства більш результативнішою.

Праця в Союзі Українок була не легкою, оскільки польська влада всіма силами намагалася не допустити розвитку організації. Так влада періодично не дозволяла організації мати свій статут, що значно обмежувало діяльність товариства. Проте це не зупинило українських жінок і вони надалі продовжували свою працю, зокрема в таких відділах організації як: освітній, міжнародних зв'язків, промисловій, організаційній і сфері товарицького життя.

Ольга Левицька-Басараб маючи певний багаж знань в економічній сфері наполягала на створенні власного видання, де б організація могла публікувати свої звіти та звернення, оскільки на той час публікація у таких виданнях як «Наш прапор», «Новий час», «Діло» вимагали значних витрат. Тому вона запропонувала збільшити грошові фонди організації за рахунок збільшення кількості філій та їх членських внесків.

Так у 1923–1924 рр., завдяки ініціативі та наполегливим зусиллям Ольги Левицької-Басараб, було створено нові осередки «Союзу українок» у таких містах, як Коломия, Немирів, Рава-Руська, Броди, Калуш, Старий Самбір і Кам'янка-Струмилова. Інформацію про наповнення фондів Головного Виділу можна отримати з фінансових звітів, з яких видно, що зростання фінансових надходжень дало змогу активізувати благодійну діяльність.

Одним із ключових аспектів діяльності Ольги Левицької-Басараб було налагодження міжнародних контактів. Вона брала активну участь у секції міжнародних зв'язків «Союзу українок» та Комітеті оборони прав жінки. Зокрема, вона долучилася до підготовки листа до Президента «International Woman Suffrage Alliance» Корбетт Ашбі, де наголошувалося на необхідності боротьби за рівноправність українок. Вступ «Союзу українок» до міжнародних жіночих організацій сприяв поширенню інформації про становище українок на світовому рівні [1, с. 103].

Також сфорою її діяльності у «Союзі українок» була освіта жінок, оскільки вона розуміла важливість виховання нових поколінь свідомих

громадян. Ольга Басараб долучається до роботи освітньої секції організації через створення товариством мережі національних навчальних інституцій, забезпечення умов для здобуття українським загалом фахової освіти, дошкільне виховання українських дітей. Впродовж 1923–1924 рр. «Союз Українок» запровадив 20 нових філій котрі діяли як жіночі гуртки при «Простవіті» з ціллю розвитку освіченості жіночтва Волині. Зокрема сама Ольга неодноразово у своїх поїздках на Волинь сприяла утворенню гуртків у Ковелі, Бересті, Холмі, Луцьку [1, с. 104]. Вона розуміла наскільки важливим чинником є єднання народу, просвітництво, освіта і просто коло однодумців. Будучи патріоткою вона також розуміла що в умовах асиміляції, відсутності своєї держави, духовного гніту і економічних труднощів, необхідно скерувати свою працю на формування жінок-особистостей, здатних змінити життя рідного народу на краще. Варто зазначити, що передовсім Ольга Басаарб власним прикладом заохочувала жінок до самовідданої праці, саморозвитку та соціальної активності.

Союз українок у совій діяльності часто робив акцент на просвітницьку діяльність найбільш масового соціального класу українського жіночтва – селянок. Особливий наголос робився на формування їх національної свідомості та піднесення культури. Неодноразово членкині львівського Відділу виступають перед селянками з рефератами про значення жінки в житті нації та суспільства [3, с. 3].

Проте членкині СУ займались не лише просвітницькою діяльністю, а й турбувались про соціально-економічний стан жіночтва. Так 17 січня 1923 р. відбулось засідання, за участі Ольги Басараб, на якому обговорювали питання створення на селі кооперативів, які б могли покращити соціально-економічне становище жінок.

Ще однією важливою групою жінок, на яку спрямовувалась просвітницька робота організації «Союз українок», були працівниці фабрик та жінки з міського середовища. Особливу увагу на потребу їхнього освітнього і культурного розвитку звертали активні діячки організації, зокрема Ольга Левицька-Басараб, Марія Донцова та Стефанія Савицька. Вони вважали за необхідне покращення рівня знань і загальної культури серед робітниць, що мало на меті сприяти їхній соціальній адаптації та активнішій участі в суспільному житті.

У грудні 1923 р. за ініціативою Відділу «Союзу українок» було вперше порушене питання про відкриття жіночої промислової школи під керівництвом М. Білецької. Такі навчальні заклади, а згодом і створені на їх основі кооперативи, відігравали важливу роль у професійному становленні молодих працівниць, даючи їм змогу впевненіше почуватися на ринку праці, захищати свої права та долучатися до громадських процесів. Паралельно з цим, суттєвий внесок у підвищення освітнього рівня фабричних робітниць зробило й об'єднання жіночих християнських

організацій Львова, яке у 1923 р. сприяло проведенню відповідних навчальних курсів у місті. З метою поширення жіночого просвітництва Ольга Левицька-Басараб разом із представницями «Союзу українок» ініціювала створення жіночих гуртків у низці міст, зокрема в Дрогобичі, Рогатині, Krakovі, Перемишлі, Стрию, Станіславові та Тернополі [1,с.103].

Одним із важливих досягнень діяльності «Союзу українок» у перші роки 1920-х рр. стало започаткування мережі дошкільних навчальних закладів, які отримали назву «захоронки». Потреба у «захоронках» зростала через усе активніше залучення жінок до праці як у сільській місцевості, так і в містах, що зумовлювало необхідність організованого догляду за дітьми. Питання створення дитячих садків, які тоді називалися «діточими садками», було офіційно розглянуто на засіданні «Союзу українок» у січні 1924 р. В обговоренні цієї ініціативи взяла активну участь Ольга Левицька-Басараб. Вона по особливому ставилась до дітей та була переконана у потребі національного виховання молодого покоління.

Маючи педагогічні знання та досвід, Левицька-Басараб чітко усвідомлювала: якісне виховання нового покоління українців напряму залежить від рівня освіти, моральності та свідомості жінки-матері. Це спонукало її до постійного саморозвитку – вона не лише активно навчалась, а й регулярно читала, осмислювала актуальні політичні події, підтримувала зв'язки з провідними діячами свого часу. Завдяки наполегливій праці «Союзу українок», незабаром у багатьох населених пунктах Галичини та інших регіонів Заходу України почали функціонувати перші дитячі дошкільні установи. Головним завданням цих закладів було виховання дітей у національному та культурному дусі – з глибокою повагою до українських традицій, рідної мови, землі й родини. Особливою рисою освітньої роботи в цих «захоронках» стало релігійне виховання.

Ольга Левицька-Басараб розуміла, що в умовах бездержавності важливим завданням є формування національно свідомих жінок, здатних впливати на виховання дітей та розвиток суспільства. Саме тому вона сприяла організації заходів, присвячених українським письменникам, зокрема Шевченковських та Лесиних свят. Вона також глибоко шанувала українські традиції і заохочувала інших. Так вона приучає жінок до вишиванок, народних пісень і танців, усілякого художнього ремесла, адже розуміє, що культура це неодмінна складова української нації.

Востаннє О. Левицька-Басарб у складі товариства перебувала 24 січня 1924 р., 7 лютого вона відсутня через «недугу» [4, арк. 10]. А вже 20 лютого 1924 р., Костянтина Малицька, відкривши мирні сходини «СУ», повідомила союзянок про трагічну смерть Ольги Левицької-Басараб.

Проте учасниці «Союзу українок» продовжили втілювати в життя ідеї, яким присвячувала свою діяльність Ольга Басараб, і доклали максимум зусиль, аби звістка про її геройчу смерть набула розголосу на міжнародному рівні.

Висновки. Отже, діяльність Ольги Левицької-Басараб у «Союзі українок» була продовженням її багаторічної участі в громадському, політичному, освітньому та благодійному русі. Вона, разом з іншими активістками, зробила великий внесок у формування українського жіночого руху, який активізувався на тлі національного відродження кінця XIX – початку XX ст. У 1920-х р. «Союз українок» за участі Ольги Басараб втілював ідеї національної освіти та активної участі жінки у суспільстві. Ольга працювала з жінками різних верств: селянками, міщенками, інтелігентками, а її вплив охоплював усі вікові категорії. Її праця сприяла появлі покоління свідомих, патріотичних українок, готових діяти на благо своєї нації. У підсумку, жіночі організації, в яких діяла О. Левицька-Басараб, виконали важливу роль у формуванні громадянської свідомості, згуртуванні українського жіноцтва та підтримці національних ідеалів. Їхня діяльність довела, що жінка є невід'ємною частиною боротьби за державність і гідність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бежук О. М. Громадсько-політична діяльність Ольги Левицької-Басараб: дис. ... канд. іст. наук. Львів, 2010. 205 с.
2. Гудніна Єлизавета Анатоліївна. Діяльність жіночого товариства «Союз українок» (1917–1938 рр.): магістерська робота: 032. Миколаїв, 2024. 105 с.
3. Міронова І., Смишляєва Є. Просвітницька діяльність жіночого товариства «Союз українок» (1917–1938 рр.). Старожитності Лукомор'я. 2023. № 2 (17). С. 50–58.
4. ЦДІАУЛ. Ф. 319. Оп. 1. Спр. 15. Протоколи загальних зборів товариства та засідань Головного виділу (1923–1927 рр.). 179 арк.